

KONSTEN I PSYKIATRINS HUS

VILL DU UPPLEVA något av den bästa konsten i Uppsala ska du besöka Psykiatrins hus. Här har Kultur i länet satsat stort på några få men storslagna konstverk. Det mest anslående verket är kanske Anders Widoffs tredelade installation *Känsla – Erfarenhet – Omständigheter* i den övre entréhallen. Här skildrar Anders Widoff människan så som hon är, rätt upp och ner, genom poetiska omskrivningar.

Skulpturen *Känsla* är utformad som en kanna som balanserar på två socklar, förskjutna i förhållande till varandra. Som så ofta i Anders Widoffs konst råder obalans. För vem är i total balans? Kannan är av samma typ som förr fanns på sjukhusens nattygsbord. En kanna vatten som kanske skänker tröst under vakna timmar. Kannan kan också vara kärlet, en urgammal symbol för människan. Och vattnet strilar försiktigt över kanten, ner i den till synes bottenlösa dammen. Ett stilla porlande är läkande för själen.

Anders Widoff berättar om verket.

– Jag gjorde kannan som ett svar på projektets önskan om en fontän som skulle binda samman atriet. Jag utformade den som en överdimensionerad kanna som närmast omärkligt rinner över. Får nog.

Pendangen till *Känsla* är *Erfarenhet*, en skulptur som också den är placerad i en damm. Den är tretton meter hög och kan ses från alla våningsplan i anslutning till atriet.

– Med pelaren, bestående av fyra grova och ärrade stammar, ville jag ge kropp och resning åt själva den erfarenhet någon som drabbats av sjukdom eller motgångar kan ha.

Kroppen står stadigt och med en viss värdighet, även om det är lite skevt – och med de brott de olika snitten mellan stammarna utgör.

I en vitrin mitt emot receptionen har Anders Widoff gjort ett stilleben som han kallar *Ariel – omständigheter*. Om de två skulpturerna handlar om det beständiga och eviga i tillvaron, skildrar det här verket något som kan förändra våra liv. Här står 59 glas på en spegelbricka. Glasen är stora eller små, de är vackra och sköra. Några är trasiga. Glasen kan ses som porträtt av patienterna. Här finns också tårningar, böcker, ett Janusansikte med mera. Anders Widoff har skapat en detaljrik berättelse för dem som väntar här i entrén.

Psykiatrins hus blev klart i februari 2013 och är den hittills största satsning som gjorts inom Akademiska sjukhusets område. Akademiska sjukhuset är ett stadssjukhus. Det ligger som en egen stadsdel strax utanför citykärnan. Det är ovanligt. Och det är något som sjukhuset vill ta till vara. När Tengboms Arkitekter ritade Psykiatrins hus tänkte de sig det som ett eget kvarter i stadsdelen. Entrén i spetsen av byggnaden öppnar sig mot city, mot människorna. Det är också det som är vitsen.

Genom att bygga ihop den somatiska vården med den psykiatriska, vill man avdramatisera psykiatrin. Därför finns också både öppenvården och de slutna avdelningarna under samma tak. Liksom utbildning och forskning.

Den 33 600 kvadratmeter stora byggnaden kostade åttahundra nittio miljoner kronor att bygga. I en sådan stor

AV JOHANNA UDDÉN

Andreas Bjersby

satsning har självklart konsten en plats. Landstinget tillämpar enprocents-regeln, vilket i det här fallet innebar att åtta och en halv miljoner skulle användas till konst. Arbetet med konsten påbörjades flera år innan huset stod klart. Andreas Bjersby på Kultur i länet, var projektledare för hela processen.

– Det första vi gjorde var att formulera ett konstprogram med förslag på placeringar och konstnärliga uttryck. Programmet utformades i nära samarbete med husets arkitekter och beställaren Landstingsservice. I Tengbom Arkitekters grundförslag fanns en idé om att låta naturen ta plats i byggnaden genom växtväggar, vattenfall och bergsformationer. Mycket av det ersattes av konstnärliga insatser.

Han berättar att konstprogrammet innehöll ett antal formuleringar som blev vägledande i arbetet med konsten, till exempel medveten enkelhet, hög grad av integrering i byggnaden och en känsla av omtanke och stimulans.

– Något som också var viktigt, det var att konsten skulle kännas modern och inte anpassas på ett oreflekterat sätt. Vi ville undvika konst som är slätstruken och enbart dekorativ och som passar alla – om det nu ens finns. Tvärtom, man ska våga lita på att människor kan tänka och klarar av utmaningar och att vi alltid är mer självständiga individer än patienter. Kanske handlar det just om identitet?

När Kultur i länet gör sina stora konstinköp måste användarna vara delaktiga, i det här fallet patienter och anställda. Till projektgruppen knöt man representanter från patientföreningarna och verksamheten i huset. Under konstkonsult Kjell Strandqvists ledning tog gruppen ställning till

olika konstnärliga möjligheter, idéer och uttryck. Och gruppen har deltagit aktivt i arbetet med att köpa in och beställa konst.

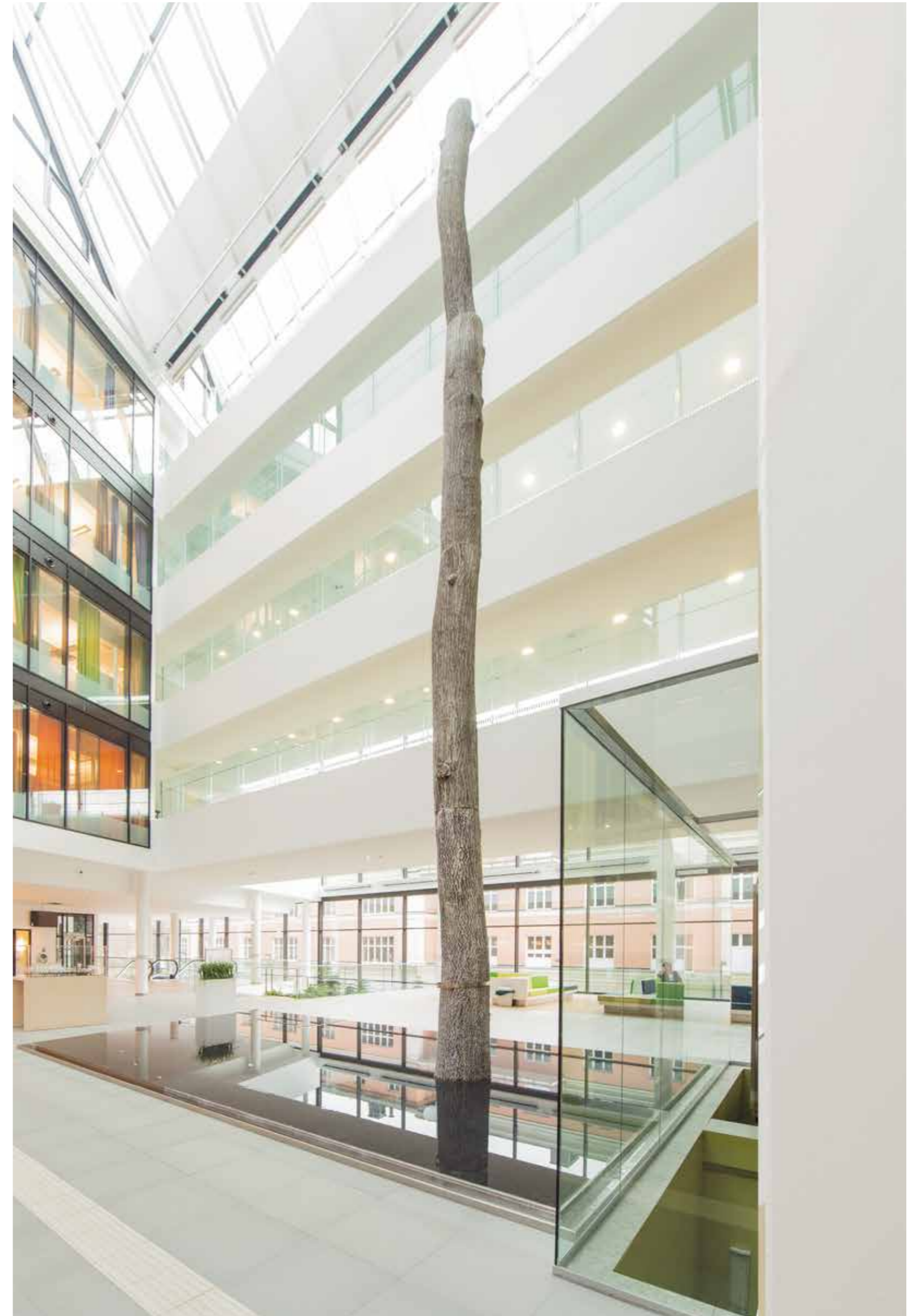
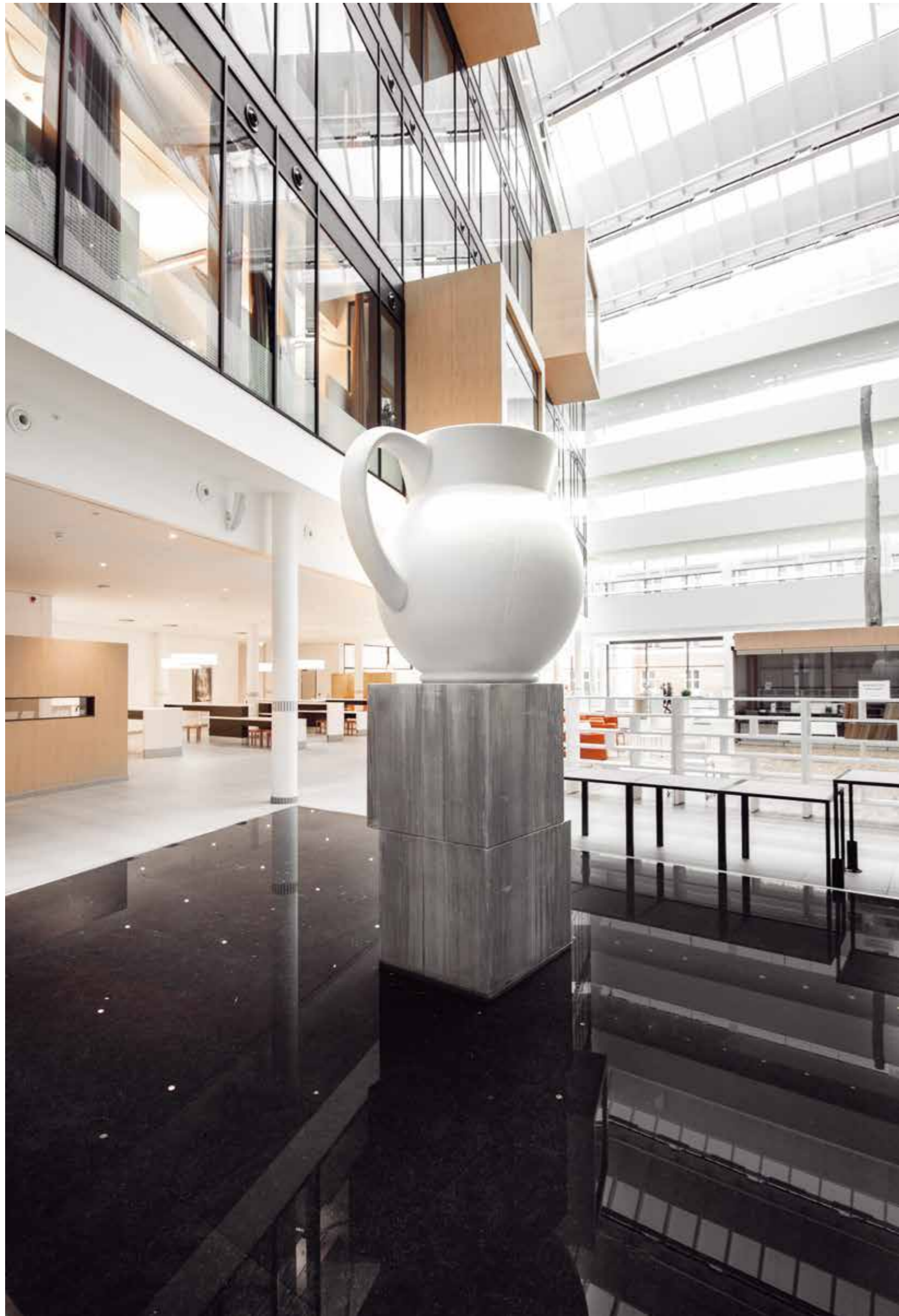
När konsten sedan är på plats gäller det att förankra konstgruppens val hos personalen. Så Andreas Bjersby gjorde massor med konstvisningar för olika grupper under det första halvåret.

– Men de mest spännande samtalen uppstår när man går runt på mottagningar och avdelningar för att justera eller komplettera konsten. I maj månad ger vi på Kultur i länet ut en stor katalog med texter om alla beställda konstverk. Katalogen kommer förhoppningsvis att bidra till ett fördjupat intresse och ökad förståelse för konsten i huset.

Det är många konstnärer som finns representerade i Psykiatrins Hus. Det första som möter besökaren, nästan överfaller en, är Frida Tebus *Finding Lithium*. Verket sträcker sig utanför entrén. Här kommer naturen in och konsten kommer ut. Frida Tebus berättar att det fanns ett tidigt önskemål om att anspela på naturen som läkande kraft.

– Det tog jag fasta på. Jag lekte med tanken på mineraler som ursprungssämne till psykofarmaka. Bipolära syndrom var något som återkom när vi under skissarbetet besökte olika vårdavdelningar. Så jag började undersöka vilka ämnen som ingick i medicin just för bipolära syndrom. Då hittade jag litium.

Litium upptäcktes 1817 av Johan Arwedsson i mineralet petalit på Utö i Stockholms skärgård. När Frida Tebus hittade en rosa petalit på Naturhistoriska Riksmuseet visade det sig

att den var hittad på Utö. Tänk om det var själva den stenen! Frida Tebus kopierade stenen i överdriven storlek, skulpterade den i frigolit och från den formen göt hon skulpturen i polyesterplast.

– Mitt verk, *Finding Lithium*, är som en fantasi omkring Johan Arwedsson och upptäckten av litium på Utö. Så jag lät helt enkelt en stilisering av en föreställd skärgårdsmiljö uppta entrén. Ovanpå en simulerad skärgårdskobbe i betong vilar en skulptur av stenen petalit. Jag har försökt arbeta monumentalt med verket utan att bygga så mycket på höjden. Skulpturen får därför inta rummet på bredden. Jag har också försökt få en funktion i verket genom att ge besökarna möjligheten att sitta på kobbarna i entrén. Hela installationen kan kanske betraktas som något av ett mellanting mellan entréinteriör, museum, sagorum, lekplats och konstverk.

På en vägg i området bakom receptionen hänger ett stort textilt verk av Kazuyo Nomura. Verket heter *Går i skogen* och även här har konstnären lyft in naturen i byggnaden. De upprepande träden är sydda med maskin och skiftar i nyans. Det kan ses som en årstidsväxling, en livscykel eller kanske en läkandeprocess. Konstverket är utformat som ett draperi, viket ger en böljande yta och bidrar till ett djup i motivet. Draperier brukar ju oftast ha en döljande funktion, men här finns inget bakom. Det är helt enkelt ett verk på en vägg.

I närheten av draperiet hänger ett antal grafiska blad av Uppsalakonstnären Denis Sten. Genom landskapsmotivet på några av bilderna hänger de fint ihop med draperiet av Kazuyo Nomura och träden utanför.

– Det här är bilder som är inköpta av Kultur i länet på 1980-talet och har legat magasinerade den sista tiden. Nu har bilderna fått nytt liv genom nya fräscha ramar och placering i moderna miljö, berättar Andreas Bjersby.

I huset finns många stora glaspartier. På flera ställen behövs därför insynsskydd. Konstnären Lisa Gerdin har

gjort tre olika mönster med tegel som tryckts upp på plastfilm och monterats på glaspartierna. Verket heter *Lufttegel – att reparera sina rum* och anspelar både på tegelmönstret, på hur vi bygger våra erfarenheter och på den läkande vården. Lisa Gerdins verk är det i särklass största i huset. Det täcker sammanlagt över 800 kvadratmeter!

Den mest udda konstplaceringen är kulverten, själva gången som ansluter till Akademiska sjukhuset. Här har Hans Jörgen Johansen gjort reliefen *Väggens växt*. En kulvert kan ju vara hur tråkig som helst. Kan man föra in naturen här? Jo då. Konstnären har valt att använda en stiliserad murgröna, en växt som verkligen tar sig fram överallt. Halvt abstrakt, halvt realistisk slingrar den sig fram över väggen. Den ger hopp om fortsatt liv och en tro på människans inneboende sprängkraft.

En del av den konst som Kultur i länet beställt eller köpt in finns inne på avdelningarna, även om krutet lagts på de allmänna utrymmena. Alla verk som är beskrivna här finns tillgängliga för alla. I anslutning till avdelningarna finns till exempel ett stort ljusverk av David Svensson, stora glas-målningar av Ebba Matz, färgfoto på glas av Jean-Baptiste Béranger och ett konstskåp av WiklundWiklund. Andreas Bjersby och konstgruppen har gjort ett gediget arbete med urvalet.

– Möten mellan människor skiljer sig ibland inte så mycket från mötet mellan betraktaren och ett konstverk. Med ett öppet sinne, ömsesidigt förtroende och lite tålmod så kan man uppleva tryggheten i det invanda men också de obegränsade möjligheterna i det främmande. Om konsten i Psykiatrins hus på något sätt kan bidra till det så gör det mig väldigt hoppfull, säger Andreas Bjersby. 🌸

För att jag är en flicka
är det inte lika viktigt
att jag går i skolan

Var med och utbilda varje flicka!

Bli Flickaföretag på plansverige.org

Varje dag riskerar 25 000 flickor att giftas bort och bli vuxna i förtid. Många måste sluta skolan och blir gravida när de fortfarande själva är barn. Men det finns hopp. Med er hjälp kan vi finnas på plats för att utbilda flickor, stärka deras självkänsla och ge dem möjlighet att förändra sin framtid. För i de länder där jämställdheten ökar – där minskar också fattigdomen.

Plan har kämpat för barns rättigheter i 75 år.
Som Flickaföretag i Plan ger du flickor en chans att påverka sin framtid.